

INSIDE IMMIGRATION DETENTION

REBECCA DERUITER^a

BOSWORTH, M. (2014). *Inside Immigration Detention*, Oxford, Oxford University Press, p283p.

Panopticon, 37 (5), 447-451
© 2016 Maklu | ISSN 0771-1409 | October 2016

^a Doctoraatsstudent, Vakgroep Criminologie, Strafrecht en Sociaal Recht, Institute for International Research on Criminal Policy, Universiteit Gent (Corresp.: Rebecca.Deruiten@UGent.be).

Mary BOSWORTH, hoogleraar criminologie aan de universiteit van Oxford, is een autoriteit op het vlak van detentie en focust onder meer op de raakvlakken tussen strafrechtelijke systemen en grenscontroles¹. Dit boek brengt een diepgaande analyse van alle aspecten van het dagelijkse leven binnen Britse uitwijzingscentra voor illegale immigranten. Dit dagelijkse leven en de interne werking van immigratie- of uitwijzingscentra wordt in academisch onderzoek onderbelicht. Wanneer dit toch wordt onderzocht, beperken onderzoekers zich vaak tot het analyseren van beleidsprocessen, rapporten van officiële toezichtsorganen en getuigenissen van ex-bewoners. Een mogelijke verklaring hiervoor zijn de obstakels die dergelijk onderzoek belemmeren zoals bijvoorbeeld het verkrijgen van officiële toestemmingen om toegang te krijgen tot deze sites. Dit heeft als resultaat dat het leven binnen deze centra grotendeels achter gesloten deuren blijft. Mary BOSWORTH kreeg echter toegang tot bepaalde Britse uitwijzingscentra en heeft gedurende een lange periode de interne werking van deze centra kunnen observeren. Het eindresultaat is dan ook een uitgebreid veldwerk en een kritische, gedetailleerde analyse waarin alle aspecten van het dagelijkse leven in zes Britse uitwijzingscentra² wordt belicht door gebruik te maken van uitgebreide observaties en getuigenissen van personeel, directie en bewoners.

In het eerste hoofdstuk wordt de historische ontwikkeling van de vrijheidsberoving van illegale immigranten in het Britse systeem geschetst, samen met de verschillende types van accommodaties. Vandaag de dag wordt onze leefwereld gekenmerkt door diversiteit en massale mobiliteit. Dit is in scherp contrast met een verhoogd gebruik van vrijheidsberoving voor illegale immigranten en een actief uitwijzingsbeleid waarbij mensen worden gedeporteerd op basis van één enkel criterium namelijk nationaliteit. In dit eerste hoofdstuk nodigt de auteur de lezer meteen uit om over aspecten zoals globalisering, de macht van de staat en uitsluiting na te denken. Kan men bijvoorbeeld iemand opleggen waar hij of zij exact thuishoort? Stuit de natiestaat hier op zijn grenzen? (p. 51) Deze essentiële vragen zijn een eerste aanzet tot discussie rond het centrale thema en de rode draad doorheen dit boek, namelijk identiteit.

¹ Voor meer informatie, zie het interdisciplinair netwerk van 'Border criminologies': <https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies>

² Campsfield House, Colnbrook, Yarl's Wood, Tinsley House, Brook House, Morton Hall.

Het volgende hoofdstuk focust op het beperkte bestaand onderzoek rond de vrijheidsberoving van illegale immigranten en belicht de methodologische aspecten van het onderzoek. Naast een korte schets van de bezochte instellingen, wordt in dit hoofdstuk ook aandacht besteed aan de menselijke tol van dit onderzoek op de auteur en haar mede-onderzoekers: slapeloosheid, duizeligheid, nachtmerries, etc. Dit is heel opmerkelijk en zou andere onderzoekers moeten inspireren om over deze materie op een transparante manier te communiceren. De mogelijke impact dat dergelijk veldwerk kan hebben op het algemeen welzijn van de onderzoeker(s), komt in academisch onderzoek nog steeds in een heel beperkte mate aan bod.

In de volgende hoofdstukken wordt het duidelijk dat uitwijzingscentra geen duidelijk doel of legitimiteit hebben. Het zijn daarentegen instellingen die weinig voeling hebben met de realiteit en waarin concurrerende ambities aan het werk zijn. Het toegepaste beleid van vele neoliberale westerse landen gedurende de laatste tien jaar heeft, volgens BOSWORTH, geresulteerd in een atmosfeer waarin mensen met een andere nationaliteit bestempeld worden als gevaarlijk, buitenstaanders en niet welkom in de samenleving. Een toegepast beleid van vrijheidsberoving van illegale immigranten versterkt dit beeld alleen maar. De bewoners van deze uitwijzingscentra worden weergegeven als 'vreemd', niet te vertrouwen, op weg naar elders en horen bijgevolg hier niet thuis. Het feit dat zij buitenlanders zijn is een vaststaand feit, onafhankelijk van hoelang deze mensen in Groot-Brittannië gewoond hebben (p. 107).

Uitwijzingscentra vertonen veel gelijkenissen met gevangenissen maar het uiteindelijke doel is heel verschillend. Klassieke gevangenissen hebben als functie zin te geven aan bestraffing met als finaal doel de re-integratie van de gedetineerden in de samenleving. Wanneer illegale immigranten worden opgesloten in uitwijzingscentra, wordt hun status van buitenstaander benadrukt en geeft men aan dat deze mensen in een bepaalde samenleving niet thuishoren. Als deze illegaal verblijvende personen van hun vrijheid worden beroofd, verliezen deze mensen belangrijke rollen of kenmerken die essentieel zijn voor hun identiteit: de rol van ouder, vriend, partner, werknemer, student, etc. Bijgevolg wordt hun identiteit herleid tot een bepaalde eigenschap dat men niet bezit, namelijk het staatsburgerschap. Van je vrijheid beroofd worden of gedeporteerd worden op basis van deze eigenschap, en niet op basis van bijvoorbeeld een veroordeling, is niet gemakkelijk te ondergaan. Burgerschap is maar één enkel element naast vele andere dat vorm geeft aan het gevoel van eigenwaarde en identiteit. Vaak worden deze andere elementen zoals bijvoorbeeld familiale banden dan ook nog eens in vraag gesteld of betwist door officiële instanties. Niet alleen de bewoners van deze centra maar ook het personeel van deze centra, die in uniform toezicht houden op deze mensen, zijn onzeker over hun houding tot de personen die zij bewaken. Wie zijn deze mensen? Waarom zijn zij opgesloten? Deze onzekerheden leiden ook bij het personeel tot vragen over hun identiteit en de functie die zij beoefenen.

In het vierde hoofdstuk wordt dieper ingegaan op het dagelijkse leven binnen de verschillende centra dat gekenmerkt wordt door grote onderlinge verschillen. Deze variaties zijn merkbaar in het regime, materiële levensomstandigheden en de algemene cultuur van de instelling zelf. Het volgende hoofdstuk focust op de relaties en verhoudingen, of het gebrek ervan, tussen de opgesloten illegale immigranten, personeel, vrienden, familie en advocaten. Deze banden kunnen steun en hulp bieden maar kunnen ook een bron zijn van conflict en dwang (p. 136). Volgens BOSWORTH zijn deze relaties belangrijk om de emotionele structuren van vrijheidsberoving onder omstandigheden van deportatie en uitwijzing beter te begrijpen. In deze setting zijn betekenisvolle relaties moeilijk op te bouwen. De taalbarrière, angst, verschillen in de duur van detentie, het lage niveau van vertrouwen, etc. zijn maar enkele belangrijke obstakels om een bepaalde vorm van intimiteit of vriendschap op

te bouwen. Contacten met familie en vrienden buiten de muren van deze centra verlichten voor sommigen de last om van hun vrijheid beroofd te zijn. Voor anderen daarentegen vormen deze contacten een zware beproeving voor hun psychische gezondheid (p. 144). De relaties met het personeel zijn heel verschillend tussen de onderzochte centra omwille van diverse managementstijlen en de verscheidenheid van het aanwezige personeel. Ook de meningen van de bewoners over het personeel lopen in dit onderzoek uiteen maar vaak geven zij aan verward te zijn over de specifieke rol van het bewakend personeel en hun autoriteit (p. 148). Voor het personeel daarentegen is het belangrijk dat ze hun autoriteit kunnen uitoefenen. Verder is het volgens het bewakend personeel ook nodig om enige afstand te bewaren van de emotionele pijn die ervaren wordt door de bewoners in deze centra om zodanig hun functie naar behoren te kunnen blijven uitoefenen. Ondanks bepaalde bedenkingen over het loon, de werkomstandigheden en de relaties met de directie gaf het personeel in de onderzochte centra aan hun werk verrijkend te vinden.

De grote diversiteit van de populatie in de onderzochte uitwijzingscentra is, zowel voor de mensen die van hun vrijheid beroofd zijn als voor het personeel, stimulerend waarbij nieuwe culturen kunnen ontdekt worden maar gelijktijdig ook vervreemdend door de cultuurverschillen, problemen in communicatie, een laag niveau van vertrouwen, etc. Het zesde hoofdstuk sluit hier naadloos op aan en gaat na hoe zowel de bewoners als het personeel van deze centra omgaan met het leven in detentie. Een cruciaal aspect van het leven in detentie is de continue onzekerheid waar deze mensen mee te kampen hebben. De totale duur van hun vrijheidsberoving is onduidelijk en beïnvloedt elk aspect van hun leven: hoe ze met elkaar omgaan, hun gevoel van eigenwaarde en identiteit, de dagelijkse activiteiten, de werk- en opleidingsmogelijkheden, contacten met personeel, toekomstperspectieven, etc. Daarnaast kampen deze mensen voortdurend met gevoelens van angst en depressie. In het onderzoek vindt Mary Bosworth dan ook niemand die voorstander is van dit 'open einde' systeem waarbij er geen wettelijke maximale periode is vastgelegd voor de opsluiting van illegale immigranten. Ook voor het bewakend personeel en de directies is deze onzekerheid problematisch omdat de mogelijkheden om enige vorm van vertrouwen te ontwikkelen ernstig in het gedrang komen. In België kunnen volgens de Verblijfwet vreemdelingen aangehouden en opgesloten worden voor de uitvoering van een verwijderingsmaatregel. Deze vrijheidsberoving is beperkt tot maximum twee maanden maar onder bepaalde voorwaarden kan de dienst Vreemdelingenzaken deze termijn verlengen. De maximale periode van de vrijheidsberoving is vijf of acht maanden (in gevallen waarin dit noodzakelijk is voor de bescherming van de openbare orde of de nationale veiligheid)³. Ondanks de maximale bepalingen is dit systeem niet waterdicht. Wanneer bijvoorbeeld de repatriëring belemmerd wordt door de vreemdeling kan deze persoon terug opgesloten worden. Doordat deze opsluiting niet wordt beschouwd als een verlenging van de bestaande detentieperiode, kan dit leiden tot een onbeperkte opsluitingsduur wat in strijd is met het Europees verdrag voor de rechten van de mens (artikel 5: recht op vrijheid en veiligheid)⁴.

Ondanks de twijfel bij het bewakend personeel over hun rol en hun opvattingen over de bewoners in deze centra, oefenen ze hun job uit zoals vereist. Hierbij worden verschillende verwerkingsmechanismen gehanteerd om met de uitdagingen van hun job te kunnen omgaan. Aan het ene uiterste van het spectrum van deze mechanismen bevindt zich een sterk empathisch optreden van het personeel. Aan de andere zijde bevindt zich het strikt vermij-

³ Zie de Verblijfwet van 15 december 1980, wet betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, art. 74/5. http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1980121530&table_name=wet, laatste consultatie op 27/05/2016.

⁴ Kruispunt migratie – integratie, Duur van de opsluiting, <http://www.kruispuntmi.be/thema/vreemdelingenrecht-internationaal-privaatrecht/verblijfsrecht-uitwijzing-reizen/detentie/duur-van-de-opsluiting>, laatste consultatie op 27.05.2016.

den van enige persoonlijk reflectie over de werksituatie en de individuele verantwoordelijkheid dat het personeelslid heeft ten opzichte van de mensen die in deze centra verblijven. Het benadrukken van de verschillen tussen 'wij' en 'zij', afstand houden van de personen die van hun vrijheid beroofd zijn maar ook van hun eigen persoonlijke gevoelens zijn enkele andere manieren die het personeel hanteert om hun job aan te kunnen.

Menselijke relaties en verhoudingen zijn van cruciaal belang in alle instellingen waar mensen van hun vrijheid worden beroofd. Hulpverleners, aangesteld door het Brits ministerie van Binnenlandse Zaken, zijn vaak niet fysiek aanwezig in deze centra. Bovendien geven zij in het onderzoek de gelimiteerde tijd die ze kunnen besteden aan een bepaald dossier aan. Volgens BOSWORTH leidt dit tot meer en meer vervreemding binnen de bureaucratische organisatie van het Britse immigratie systeem. De Britse uitwijzingscentra kunnen dan ook, volgens de auteur, het best beschreven worden als plaatsen van vervreemding (p. 216). Deze instellingen zijn gevuld met mensen waar we ons mee kunnen identificeren, maar toch worden ze bestempeld als 'buitenlands' of 'vreemd'. Door deze mensen van hun vrijheid te beroven wordt het beeld of de identiteit bevestigd van vreemden die ongewenst zijn. Mensen die beroofd worden van hun vrijheid, zowel gedetineerden als illegale immigranten, moeten zoals iedereen recht hebben op erkenning van hun fundamentele rechten, veiligheid, autonomie en vertegenwoordiging. Ook zij verdienen hoop, waardigheid en mogelijkheden tot zelfontplooiing. Dergelijke zaken zijn een cruciaal onderdeel van het ideale burgerschap maar mogen niet begrensd worden tot enkel deze categorie. Deze aspecten maken deel uit van het 'mens zijn' en moeten we dusdanig koesteren en beschermen. Als er instellingen gecreëerd worden waarin onze gedeelde kenmerken die deel uitmaken van onze identiteit (bijvoorbeeld de rol van ouder, kind, partner, vriend, etc.) en ambities (bijvoorbeeld het hebben van een toekomstperspectief, het in stand houden van familiebanden, etc.) worden ontnomen, doen we niet alleen afbreuk aan diegenen die we opsluiten, maar werken we ook onze eigen vervreemding in de hand. BOSWORTH concludeert dan ook dat versterkte grenscontroles een uitwerking hebben op ons allemaal maar diegenen die zich reeds in een fragiele situatie bevinden, worden disproportioneel het hardst getroffen (p. 223).

Ook in België duiken er op regelmatige tijdstippen verhalen op over illegaal verblijvende mensen die al jaren in onze samenleving functioneren en dreigen te worden uitgezet naar hun land van herkomst. Een belangrijke vraag voor beleidsmakers op het gebied van immigratie is dan ook waar men de grens trekt in de aanpak van illegale immigranten? Maakt men de keuze om te investeren in menselijk kapitaal of in het vasthouden van bepaalde categorieën zoals nationaliteit en staatsburgerschap? De inzichten van dergelijk onderzoek zijn ook uiterst relevant in de huidige Europese asielcrisis. De grote influx van asielzoekers zorgt ervoor dat de opvangcapaciteiten (detentiecentra, vluchtelingenkampen, etc.) aan de buitengrenzen en in de lidstaten aan de periferie van de EU overbelast zijn met ondermaatse detentiecondities als gevolg. Daarenboven zijn bepaalde Europese landen bereid omheiningen te plaatsen ter bescherming van hun grenzen. Voor vluchtelingen die toch de Europese grenzen bereiken via Griekenland is de kans groot dat zij teruggestuurd worden naar Turkije op basis van de overeenkomst die de EU met Turkije heeft gesloten⁵. De inzichten die Mary BOSWORTH in dit boek geeft, zetten aan tot denken. Het actief 'vervreemden' en het deporteren of uitwijzen van mensen die al jaren in een bepaalde samenleving functioneren, op basis van een categorisch onderscheid zoals burgerschap, roept ernstige

⁵ EU-Turkey statement, 18 March 2016, <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/>, laatste consultatie op 30.05.2016. Voor meer informatie over de problemen met deze overeenkomst zie: Jesuit Refugee Service Europe (2016) The EU-Turkey Deal Analysis and Considerations. Jesuit Refugee Service Europe Policy Discussion Paper.

vragen op. In hoeverre is de natiestaat aangepast aan onze geglobaliseerde samenleving die gekenmerkt wordt door de onafhankelijkheid van geografische grenzen, internationale migratiestromen, multiculturaliteit, internationale conflicten, etc. Dit boek zou verplichte literatuur moeten zijn voor studenten en academici met een interesse in immigratie en detentie maar ook voor beleidsmakers die verantwoordelijk zijn voor de wanverhouding die ontstaan is tussen disproportionele vrijheidsberovingen en de toekomstperspectieven van deze mensen die in essentie geen criminele feiten hebben gepleegd. Verder zou dit boek ook een stimulans moeten zijn om dergelijk onderzoek te verrichten buiten de grenzen van Groot-Brittannië.